

*"Myöhä tutkitaakii
tää juttu"*

**Jorma Toivonen
60 vuotta
5.4.1990**

Esipuhe

Jorma Vihtori Totvosesta kiertää niin paljon erilaisia juttuja, että hän todella on legenda jo eläessään. Jorman 60v päivän kunniaksi olemme tallentaneet murto-osan näistä tarinoista. Toivomme niistä olevan iloa sankarille itselleen, meille niistä ainakin on ollut.

Tämä on jo ainakin toinen kokoelma sankarimme huimia seikkailuja ja edesottamuksia, eikä Jorma Vihtorin vauhtia näytä hillitsevän mikään. Hauskoja tarinoita ja kertomuksia syntyy runsaasti vielä tulevaisuudessakin.

Helsingissä 5.4.1990

Kai Westman

Pekka Tuunainen

Rauno Yrjölä

Kalataloudellisen tutkimustoimiston viimeisiltä vuosilta

Tutustuin Jorma Vihtoriin joskus keväällä 1965 tullessani Veikko Sjöblomin "assistenttina" Merentutkimuslaitoksesta prof. Erkki Halmeen johtamaan Kalataloudelliseen tutkimustoimistoon. Byroo sijaitsi tuolloin Fabianinkadulla - huoneita oli parissa kerroksessa ja laboratorio talon ylimmässä osassa.

Tutkimustoimisto oli varsin värikäs putiikki. Kirjaston yhteydessä sijaitsevan kahvipöydän ääressä oli jokaisella vakinaisella työntekijällä oma paikkansa. Lähes joka päivä väiteltiin jostain asiasta ja varsin usein joku lähti ovia läiskien huoneesta. Nuori tutkijanalku seurasi silmät ymmyrkäisinä miten prof. Erkki Halme ja kalastusbiologit Veikko Sjöblom, Jorma Toivonen, Toivo Nissinen ja Seppo Hurme sekä assistentti Lauri Peppo, tutkimusapulainen Margit Strandman ja kirjastonhoitaja Ansero panivat kalataloutta ja maailmaa yleisemminkin paikalleen. Tilapäiset tutkimusapulaiset Olli Sumari, Pekka Tuunainen ja allekirjoittanut olivat statistiteja noissa väittelyissä, mutta saimme sentään istua pöydän jollakin reunalla, kunhan ymmärsimme olla hiljaa.

Prof. halmeen jossain vintillä syöpätutkimuksiaan varten pitämät hiiret tuntuivat nekin jotenkin kuuluvan kalabiologin elämään - tutkijan on oltava kiinnostunut kaikesta - kuten myös Nissisen Topin erilaiset laitevirittelmät ja "keksinnöt" labrassa ja Mersu-laboratorioautossa. Strandman avusti prof. Halmetta lohitutkimuksissa ja hoiti merkintätoimistoa. siitäkään touhusta ei

mielikuvitusta puuttunut, sillä yhdessä "Tiedonantoja"-sarjan numerossa ilmoitettiin kalojen yhteispainon lisäksi myös istutettujen lohenoikasten yhteispituus! Sinänsä arvokas tieto, että lohia oli ollut jotain 1500 m ei kuitenkaan saanut yleistä hyväksyntää ja jo painettu sarjan nide vedettiin pois juuri ennen postitusta. Tutkimustoimiston värikyys ei vähentynyt Maritta Viisaisen tullessa kanslaan hoitamaan usein melko sekavia finansseja ja Ritva Vainikaisen ryhtyessä emännöimään kirjastoa.

Jossain kirjaston nurkassa, labran sivupöydällä tai käytävän syvennyksessä majallevat tutkijanalat O. Sumari, P. Tuunainen ja K. Westman totesivat tutkimustyön olevan vähintäänkin värikästä, ennakoluulotonta ja välillä molemmat jalat tukevasti ilmassa olevaa.

Jorma Toivoselle lankeaa suuri kiitos siitä, että noina tutkimustoimiston viimeisinä vuosina sekä aloitettiin että vietiin loppuun monia merkittäviä ja laajoja kalataloudellisia tutkimushankkeita. Itse tutustuin Jorman opastuksella mm. lohi-merkintöihin, joita silloin tehtiin Montan kalanviljelylaitoksessa, sekä kalanviljelyyn Kissalammen laitoksessa ja pieneltä osalta myös Laukaan keskuskalanviljelylaitoksen suunnitteluun., jota Jorma veti. Ensimmäinen yhteinen kirjoituksemmekin on noilta ajoilta, vuodelta 1968, jolloin yhdessä Esko Vääriskosken, Olli Sumarin ja Kari Atraksisen kanssa laadimme valtion kalanviljelylaitoksia koskevan "alustavan laitoskohtaisen käyttösuunni-

telman".

Vasta jälkeinpäin olen oivaltanut miten suuri Jorman merkitys oli meille nuorille tutkijanaluille opetellessamme tutkimusten tekemistä ja yrittäessämme päästä "sisälle" kalatalouteen. Jorma ei ole koskaan tyrkyttänyt tietojaan tai tuonut esille asiantuntemustaan, mutta jos häneltä on milloin neuvoa tai opastusta jossain asiassa kysynyt, sen on myös aina saanut.

Varsinkin nuorena Jormalta saamani tuki ja opastus on merkinnyt minulle paljon ja tulen sen aina muistamaan. Kiitos Sinulle Jorma kuluneesta neljännesvuosisadasta yhteistä työtoveruutta!

Kai Westman

J. Toivonen pestaa P.T:n tutkimusapulaiseksi

Olin aloittanut biologian opinnot HY:ssa syksyllä 1961. Opiskelun jatkuttua hiukan yli vuoden eli syksyyn 1962, menin eläintieteen laitokselle Lauri Kolin puheille kyselmään, miten saisin käytännön kosketuksen kalantutkimukseen, alaan, joka minua eniten kiinnosti. Hän tiesi Jorma Toivosen tutkimushankkeista ja siltä istumalta soitti Jormalle maataloushallituksen kalataloudelliseen tutkimustoimistoon.

Soiton tuloksena lähdimme vielä samana syksynä käymään Pohjan pitäjän Sahalammella, jossa minua Jorma ja Toivo Lagomin voimin opastettiin ottamaan pohjaeläinnäytteitä Ekman-noutimella ja seulomaan näytteestä pois muta ja roskat sekä korjaamaan talteen pohjaeläimet. Koulutus tähtäsi siihen, että osallistuisin seuraavana kesänä alkavaan, Jorman johdolla suoritettavaan rotenonlampi-ohjelmaan, jossa tehtäväkseni tuli pohjaeläintutkimus ja myöhemmin myöskin

istutettujen uusien kalalajien tutkimus. Eräänä tärkeänä tehtävänä sittemmin tässä hankkeessa oli avustaa öisin Olli Sumaria, joka ennen rotenonkäsittelyä teki sukeltamalla linja-arvion kalakannoista.

Kun kelluimme kumiveneessä syysaurinkoisella Sahalammella ja Jorma neuvoi minulle Ekman-noutimen viritystä ja laukaisua sekä tehoitti varovaisuutta työskenneltäessä tämän "varpaankatkojan" kanssa etenkin kumiveneessä, minusta alkoi tuntua, että olin osunut tekemisiin sellaisten ihmisten ja sellaisten asioiden kanssa, joiden parissa voisi viihtyä pitempäänkin.

Varoittava esimerkki kumiveneen kiikkerydestä.

Varoittavana esimerkkinä kumiveneen kiikkerydestä Jorma kertoi tapauksesta, jossa hän ja Toivo Lagom, Topi, olivat - en muista varmasti olivatko ottamassa pohja-

P.T. (oik:), Jorma Vihtori ja kolme "kansainvälistä suuruutta" EIFACin kokousta Evolla vuonna 1971.

eläinnäytteitä vai kokemassa verkkoja - saaneet kuitenkin veneensä nurin keskellä lampea. Ensin nousi Jorma pintaan ja vähän sen jälkeen Topi. Rantaan päästiin vähitellen ja viriteltiin nuotio kampeiden kuivattamiseksi. Erityisen vaikutuksen teki Jorman kuvaus lompakoista ja niiden sisältämistä seteleistä kuivumassa nuotio loisteessa, pyykkipojilla narulle kiinnitettynä. topin okulaarit olivat hukassa pitemmän aikaa.

Toivonen ei tykkää kissoista

Jorma on paitsi intohimoinen kalamies, myös kova metsämies. Metsämiestä ei tykkää kissoista. Jo yhteisten retkiemme alkuvuosina kiinnitin huomiota siihen, miten Jorma innostuneesti kuunteli Topin ohjeita kissan nopeasta ja kivuttomasta

tappamisesta. Eläinsuojelijoiden varjelemiseksi tarpeettomilta järkytyksiltä en kuvaile metodia yksityiskohtaisemmin.

Topin siirryttyä paremmille kalavesille Jorma on halunnut siirtää Topilta saamaansa oppia jälkipolville ja monesti matkoillamme on Jorma kissan nähdessään palannut aiheeseen. En kuitenkaan usko, että hän olisi kertaakaan kokeillut "Lagomin metodia", korkeintaan lievennetynä versiona, joka ei vie ensimmäistäkään kissan yhdeksästä hengestä. Kerronpa esimerkin. Olimme Ruotsissa Kälarnen kalanviljelylaitoksen vihkiäisissä, joita itse KUNINGAS kunnioitti läsnäolollaan. Palaillimme kalanviljelyhallissa nautitun päivällisen jälkeen ja, ainakin minä erinäisten sudentassujen - "vargtasse" - jälkeen kävellen kohti yöpymispaikkaamme. Vastaamme tiellä asteli vaaleanruskea kissa valkoisine kylkijuovineen pa-

haa aavistamatta. Jorma äkkäsi sen ja rupesi oittis kaikille meille mukana käveleville muistelemaan "Lagomin metodia". Tohdimme varoitella häntä kokeilemasta sitä, kun olimme vieraalla maaperällä ja kun KUNINGASKin oli paikkakunnalla. Niinpä kissapaha säästikin henkensä. Vain turkki saattoi kastua tien vieressä virtaavassa purossa.

Pontikkaa kannosta

Tämä tapaus sattui joskus 1960-luvun puolivälissä Perhon Paskolammella. Lampi oli tunnettu suurista hauistaan. Yli viisikiloiset eivät olleet harvinaisia saalissa ja vielä suurempia uskottiin lammessa lymyllevän. Setäni Toivo Tuunainen oli tuolloin alueella valtion metsätekniikkona ja paljolti hänen ansiostaan lampi otettiin "rotenon-ohjelmaan".

Kun Jorman johdolla saavuin lammelle, oli lähes koko Salamajärven kyläkunta siellä meitä vastaanottamassa. Rotenonkäsittely suoritettiin jo rutiniiniksi tulleella tavalla ja jätettiin odottelemaan kalajen ilmaantumista pintaan ja ajautumis-

ta rannoille. Ihmisille jaettiin haaveja, jotta kuolleet kalat saataisiin tehokkaasti kerätyksi talteen näytteenottoa ja punnituksia varten. Iltapäivä ja ilta keräiltiin kaloja. Josain vaiheessa iltaa lammelle ilmaantui uutta väkeä, joku selvästikin oli viettänyt alkuillan vedonlyöntiä harrastaen. Tästä joukosta kumpusi ilmoille kysymys: "Jokhan ne suuret hauit on tulleet pintaan?". Ei ollut kolmikiloista suurempaa esittää.

Samoihin aikoihin ilmaantui Lagomin Topi kiertelemään meidän tutkimustoimistolaisten pariin raottaen vähän puseroan ja kysyen "saisiko olla sitä ihtiänsä". Tokihan sitä maistettiin ja ihmeteltiin, mistä moinen etiketitön pullo oli hänen povitaskuunsa eksynyt. Eräs isäntämies oli kuulemma pyytänyt Topin vähän syrjemmälle lammen rannasta ja aikansa erästä kantoa metsässä tongittuaan taikonut siitä meille maistiaiset. Vähän outo jälkimaku silloin; myöhemmin samoja aromeja on löytynyt Geneveristä.

P.T.

Jorma Totvonen ja joukko opetuslapsia.

Toivosen Jorman pitkän marssin varrelta

Pitkällä tiellä käy usein niin, että aina joskus samojen kulkijoiden polut leikkaavat toisiaan.

Sattumako se oli, joka määräsi, että Jorma Vihtori ja tämän kirjoittaja tapasivat ensi kerran. Tarkkaa aikaa en muista, mutta kohde oli Vanajaveden - Kokemäenjoen perustutkimus 50-luvulla. Silloin oltiin nuoria kumpikin ja kai uskottiin tulevaisuuteenkin.

Seuraavat kohtaamiset olivatkin sitten Lapissa, jonne minä siirryin vakinaisesti v. 1956. Siellä tulikin viivähedettyä päivälleen 19 vuotta. Kohtaamisia välillämme siellä oli useita. Lapin läänin alueella tehtiin paljon silloisen maataloushallituksen kalataloudellisen tutkimustoimiston, sekä kalataloussäätiön tutkimuksia ja selvityksiä. Siellä tehtiin selvityksiä Kemijärvestä ja -joesta, Sompioista, Suolijärivistä, Inarista, Olkkajärvestä ja monesta muusta. Lisäksi silloin (60-luvun alussa) tehtiin erittäin arvokas pienvesitutkimus koko maassa. Oleellista on, että J.V. osallistui kaikkiin näihin tutkimus- ja selvitystöihin erittäin suurella työpanoksella.

Ehkä erityismaininnan ansaitsee edellämäinittu pienvesitutkimus ja siihen liittyvä pienten järvien ja lampien mittava Rotenon-käsittely. Käsitelykseni on, että koko tuo lähes kuudenkymmenen lammen ja järven tutkimus- ja seurantatyö oli erittäin pitkälle J.V.:n organisoimaa toimintaa.

Uskallan väittää, että tuosta tutkimuksesta on saatu enemmän perustietoa Suomen sisävesien kalasioihin kuin mistään muusta yksittäisestä tutkimuksesta. On var-

masti mukavaa muistella jälkkäteen niitäkin ongelmia, joita silloin oli ratkottavana.

Vaikka työskentely oli usein maastossa pyhät - arjet -tyylistä, sisältyi siihen myös luontoihmisille soveliaita taukopaikkoja, osa työstä johtuen, osa siitä huolimatta. Mm. Rotenonilla kuoli joskus ankeriaita ja kaikkia muitakin eläviä. Niiden paistot ja muut toimet antaisivat aiheita moniin kertomuksiin ja muisteluksiin.

Oman sijansa muisteluissa muodostavat myös ne retket, jolloin riekko ja teeri "sattuivat istumaan" haulikon jyvän nokkaan, tai kun hiihtomatka Ailungan lammille toi tuloksena tammukoita ja Jumiskonjoelta harreja.

Lapissa tapahtui myös se, että oltimme ensi kertaa yhtäaikaa saman työnantajan palveluksessa. Jorma Toivonen organisoi Lapin kalatoimiston tehtävät käyntiin, ja ollessani Kemijärvellä Ketolan kalanviljelylaitoksella vastaavana mestarina, aloitimme yhdessä laitoksen kalankasvatustoiminnan kalatoimiston nimissä.

Vuodesta 1975 yhteistyö siirtyi etelään muuttaessani Evolle. Oli usein jotain yhteistä ja yhteistyö kulminoitui sitten v. 1983, jolloin aloimme taas kiinteän yhteistyön täällä Itä-Suomessa.

Täällä Enonkoskella nämä työt ovat niin lähihistoriaa, ettei niistä voi mitään muistelmallista juuri kertoa, sillä marssi jatkuu.... Näköpiirissä ei ole sellaista, joka antaisi aiheita otteen herpaantumiseen - tuota alussa mainittua uskoa tulevaisuuteen tarvitaan edelleen.

Kerron tähän loppuun vielä yhden

Jorma Toivonen on aina viihtynyt Lapissa. Kuvassa Jorma ja harjus.

episodin Lapista tuon pien-vestioeraation ajalta:

Pojat, ainakin Jorma Vihtori, Lauri Peippo, Toivo Lagom ja varmasti vielä joku muukin, olivat majoittuneet Pikku-Hirvasjärven kämpppään Rovaniemen Naarmankatrasassa. Sauna pantiin lämpiämään ja kun saunavettä kannettiin Hirvasjärvestä, huomasi joku, että jotain vaaleaa kajastaa järven pohjasta.

Järvi on kirkasvetinen ja kun oikein tarkasti jokainen katsoi, tuli yksimieliseksi toteamukseksi, että järven pohjassa on pääkallo, joka todennäköisesti on kuulunut porolle. Jotta asiasta saataisiin varmuus, päätettiin kallo onkia ylös tarkistusta varten. Tehtävä oli vaikeampi kuin luultiin ja siinä urratessa kuviteltiin sekä kerrottiin monta tarinaa siitä, mikä on voinut poron tappaa ja miten pääkallo on joutunut

järveen. Syyllisinä pidettiin ahmaa, sala-ampujaa, nälkäkuolemaa ja ties mitä.

Vihdoin "pääkallo" tarttui Lagomin Topin uistimeen ja kun se nousi rannalla ja puhdistettiin, seurasi pettymyksen humaus. Ei se ollut mikään pääkallo, vaan vedessä vaalennut vanha polkupyörän satula.

*Enonkoskella 29.3.1990
Alpo Mäntyranta*

Otteita päiväkirjasta

20.6.1955

"Kävelimme myös Bolterdalenia ylöspäin. Kilpesimme Bolternosalle: neljäsataa metriä jyrkkää, vaarallisen louhikkoista rinnettä tasaiselle pöytätunturille, mistä lumi vain paikoittain oli sulanut. Valokuvasin kesyä kiirunakoirasta äkkijyrkän louhikon nenässä, niin läheltä, ettei mahtunut kokonaan kuvaan.

Alastulo oli loistava: lumijuottia pitkin kaksisataa metriä kerralla, hyvää vauhtia kengänpohjilla laskien. Se oli tuloa se! Vasta alhaalla huomasi, että valokuvauspaikka oli kahdeksankymmentä metriä korkean sortumaisillaan olevan jyrkänteen reunalla. Huh!

Iltaystä läksimme Longyearbyeniin. Kaverit eivät olleet saapuneet."

21.6.1955

"Sysselmannin (=maaherra) eukko kävi ilmoittamassa Jorman ja Toivon saapuvan s/s Connylla, jota menimme laiturille vastaan. Sain kirjeen ja tuliaisia kotoa."

Olimme toki Jorma Toivosen tavanneet jo perusteellisen ja kiireisen matkavalmistelun aikana. Olimme järjestäneet Suomen Oslossa olevan suurlähetystön ja Store Norske Spitsbergen Kolkompanin myötävaikutuksella "suuren tutkimusmatkan" Huippuvuorille. Neljän miehen retkikunta saapui Huippuvuorille kahdessa erässä. Ja tästä alkoi seikkailu.

22.6.1955

"Pojat olivat napaintoa täynnä. Kii-

pestimme vastapäiselle tunturille valokuvaamaan jääkyyhkyjä. Meni muuten hyvin, mutta valo puuttui. Vaarallista hommaa!"

23.6.1955

"Sysselman kävi ilmoittamassa att min båt avgår klockan tolv. Liikettä hihoihin, sillä tiuku viisasi jo varttia vajaa yksitoista. Ilma oli loistava ja merimatka m/s Nordssysselellä sen mukainen. Otin valokuvia Nansenbreenistä ja kiersin laivaa kaveriden mollottaessa yläkannella."

Kapp Linné vaikuttaa mielenkiintoiselta. Heti Trout Riverin suussa on hyvä kämpppä, jonka seinästä saa lukea:

- nu så vi solen fra hyttedøren 23 februar kl 11 1946
- *mondag den 11 februar skjøt jeg 3 björn fra hyttedøren*
- *På fisketur med m/k Stavanger tok 65 laks i et kast med not i dag 16/7 1949 ca 110 kg*

"Järvi Linnévannet sijaitsee laakossa, jonka toisella puolella on jyrkkä, rosoharjainen Linnébreen. Mittasimme hieman syvyyksiä ja saimme tähän asti syvimmäksi kohdaksi 32 metriä.

Trout Riverin varret ovat verratonta arktisuudessaan: ruutu-, rumpu- ja kuljumaata. Värisävyt kuvaamattomia. Saxifraga oppositifolia, tumma ja vaalea sora sekä sammal muodostavat unohtumattoman värileikin. Varsinkin hanhia, haahkoja ja titroja on runsaasti.

Kämppäniemessä (Kapp Starutsin) on 18 vuotta asunut, nyttemmin jo vuosikymmeniä vainaa ryssä

Starutsin, jonka mökin perustukset ovat vielä näkyvissä.

Päivä kului joutuin työnteossa, illalla söimme rokkaa ja räiskäleitä."

26.6.1955

"Lähdimme töihin hyvin nukuttuamme vasta klo 15, mutta sitten paiskimmekin yhteen menoon 25 1/2 tuntia. Kävelimme suoraan pienelle Kongressvannetille, joka osoit-tautui ällistyttävän mielenkiintoiseksi: 50 m syvä, pohjalla rikkivetyä ja kovuus tähän asti tutkituista il-meisesti maailman suurin, 77 astetta jne jne.

28.6.1955

"Vihdoinkin Braganzaan. Kävelimme ensin levähtämättä Todalenin suuhun. Virta vuolas ja rannat joko rakkaiset tai soiset. Todalen on erittäin vaikeakulkuinen. Käytimme tähän 8 km taipaleeseen 4 tuntia. Mutta maisema oli upea. Noin 2 km Frithamin kämpästä, kulkiessani tasan Jorman jälkiä vasenta jokivartta, liukastuin ja kaaduin seläläni. Samalla jäälautta lohkesi rannasta ja lähti purjehtimaan alas n. 10 asteen kulmassa virtaavaa jokea. Jäälautta alkoi painua telien alle. Jalkanikin menivät jo sinne, mutta sain sitten molemmat käteni jään päälle ja jaloilla painamalla nousi purjehduslauttani pystyyn niin, että pääsi sivuuttamaan minut. Seisoin vyötäisiäni myöten virrassa pidellen jäästä kiinni.

Vaihdettuani kuivaa ylle jatkoimme matkaa Frithamin loistokämppään, missä Jorma oli jo saanut kahvin kuumaksi.

Frithams hyttbok: Ingen, absolutt ingen er velkommen hit."

29.6.1955

"Gangslandetissa oli vielä paikoin nivusiin asti lunta. Helpointa oli kävellä tiiviiksi pakkaantunutta joen uomaa, virran kohistessa hirvittäväällä vauhdilla kolme metriä alempana. Jälleen lohkesi rantatöyräs ja Jorma ja Paavo putosivat kyynänpäitä myöten ralloon, onneksi kastumatta."

1.7.1955

"Braganza ! Loistopaikka, ei tiedä mistä kuvauksen aloittaisi. Jääkarhun jälkiä toistamiseen. Peto oli tappanut peuran rantatöyräälle ja atrioinut siinä tukevasti. Hylätty kaivoskaupunki on kuin villin lännen filmistä. Pihalintuna valkolokki (Pagophila) ja näköalana Paulajäätikön mahtava putous. Villipeurasta saimme jonkinlaisia kuvia. Hnahlia näkyi yhtenäin. Partahylkeet olivat irstaan näköisiä ihmahoja. Eivät välittäneet mitään karjunnastamme yrittäessämme niitä parempaan asentoon kuvausta varten. Yhtäaika oli näkyvissä noin 750 hyljettä."

11.7.1955

"Jorma ja Toivo lähtivät m/s Jakob Kjoedellä. Oli aika tipalla. Edellisenä iltana (7.7.) klo 12.10 vasta kuulivat laivan lähtevän klo 7.00. Seuraavana eli samana aamuna."

Näistä päivistä lukien on Jorma Toivosen ja minun elämäni kulkeneet yhtä matkaa ystävyuden, ammattitoveruuden, kumppanuuden ja työn puitteissa, Suomen luonnon, vesien ja kalojen hyväksi.

Parasta hyvää Sinulle, Jorma, Ilpo Kangas

Inarijärven kalatutkimuksen alku

Olin opiskelemassa biologiaa kolmatta vuotta Helsingissä. Töitä piti hakea kesäksi 1965. Maataloushallituksen kalataloudellinen tutkimustoimisto aloitti tuolloin Inarijärven säännöstelyn aiheuttamien kalataloudellisten vaikutusten tutkimisen. Sain tiedon, että Jorma Toivonen johtaa tutkimuksia ja mennin tarjoutumaan töihin.

Jorma totesi pienen keskustelun jälkeen: "Myöhä tutkitaaki tää juttu" ja niin työpaikka varmistui.

Vaihtelevat olosuhteet

Tutkimusolosuhteet alkoivat selvitä "etelän vareksille", kun viikkoa ennen juhannusta Inarijärvi oli vielä täydessä jäässä. Hein'ajalla sen jäät sulivat ja koekalastukset alkoivat.

Jorma ei aluksi kerinnyt kovin paljon kentälle, mutta kesällä 1966

hän oli mukana täysipainoisesti. Juhannuksen aatonaatonan Ivalon lentokenttä oli Euroopan lämpöisin paikka + 34°C. Juhannuspäivän aamuna herätessämme laboratorioautossa Kaamasen kankaalla jäkälillä oli 5 cm uutta puhdasta lunta ja lämpötila +/- 0°C. Jokainen arvaa, että aamukahviin sekoitettiin "kermamaa" ja lunta päälle eli irish-coffee kaamaslaisittain.

Mysis-äyriäisen siirto käynnistyy

Jorma oli lukenut ruotsalaisia tutkimuksia ja todennut, että eräissä Pohjois-Ruotsin säännöstelyjärvisissä oli mysis-äyriäisen siirtoistutuksella saatu rautu kasvamaan hyvin myös rajussa säännöstelyssä. Sitä piti kokeilla myös Inarissa.

Jorma Toivonen Tenojoen jäävallilla

Kalatalouskonsulentti Kiril Sergejeff oli kuullut, että Pulmankijärvesä Norjan rajalla lienee mainittua äyriäistä. Sitä oli havaittu rautujen mahoissa.

Rakennettiin mysis-trooli ja kolmikko lähti kohti tuntemattomia vesiä. Surkeitten norjalaisten syrjäiteiden päästä löytyi laaja ja karu Pulmankijärvi. Järven ylitys tapahtui pienellä alumiiniveneellä ja 5-heppaisella Johnsonilla veden loiskiesä yli laidan. Veneen pohjasaumakin pulppusi hieman vettä.

Pulmankijokisuulla Suomen puolella laskettiin mysis-trooli n. 15 - 25 m syvyiseen veteen. 10 - 15 min vedon jälkeen trooli nostettiin ylös ja uskomatonta oli tapahtunut. Troolissa oli satoja ellei tuhansia äyriäisiä. Silloin otettiin "grammia".

Koesiirto Pulmakijärveltä Inarijärvelle tapahtui seuraavasti. Veden lämpötila oli heinäkuun alussa n. + 6oC ja Inarin kalanviljelylaitokselta mukaan otettuihin maitotonkettiin troolattiin tuhansia mysis-äyriäisiä. Sitten ajettiin veneellä laboratorio-

autolle ja sillä Tenon vartta pitkin Utsjoelle lossilla yli Tenon. Jäähdytysongelmia ei ollut, sillä kevättulva oli nostanut metrin paksuisia jäätelejä maantielle asti n. 8 m Tenon kesäpintaa ylemmäs. Oli helppo lohkoa jäitä mysisten seuraksi. Tuntien ajomatkan jälkeen tultiin Inariin, jossa äyriäisiä laitettiin koesumppuun mm. Konesjärveen, jotta nähtäisiin miten äyriäiset olivat selvinneet rankasta matkasta. Viikon sumpputuksen jälkeen lähes kaikki yksilöt olivat hengissä. Sukellus tuntemattomaan oli onnistunut yli odotusten.

Toinenkin yllätys koettiin Pulmankijärvellä. Heittimme muutamaa verkon veteen, jotta saisimme syömäkalaa, rautua, siikaa tai jopa lohta, mutta seuraavan aamun saaliina oli parikymmentä kampelaa -järvestä yli 50 km Jäämerestä. Nämä kampelat "löysi" eräs limnologi muutamaa vuotta myöhemmin sen saatiomaisesti ja taisi jopa suositella kampelaa uudeksi hoitokalaksi Sisä-Suomen järviin.

Lopuksi

Jorma Toivonen jatkoi tutkimuksia ja antoi kaksi lausuntoa kalavahingoista. Vastioikeus päätti asian lähes Jorman esityksen mukaisesti, silloin Inarijärven taimensaalis oli 3000-4000 kg/v ja nyt se on noussut vihdoin luonnontilan (25 t) tasolle, jopa ylikin. Viidentoista vuoden aikana Inarijärveä on sittemmin tutkittu ankarasti, mutta muutaman liuskan suunnitelmalla homma alkoi.

Myöhä tutkittii tää juttu!

Rovaniemellä 15.3.1990 Olli Tuunainen

Jorman "ankkurikivi" (sattumia ja tapahtumia mysista troolatessa)

Jorman toimesta 60-luvulla siirtois-tutettiin mysistä Pulmankijärvestä Inarijärveen. Se jo monine vaiherik-kaine tapahtumineen olisi monen muistelon väärtti, kuten mukana olleet ovat kertoneet.

70-luvun puolenvälin paikkeilla Jorma keräsi rautaisen vapaaehtoisporukan mukaansa (Lauri, Jeffi ja allekirjoittanut) selvittämään siirtoistutusten tulosta.

Olimme lokakuisen kylmän päivän troolanneet Inarijärvellä, löytämättä ainuttakaan mysistä, joten päätimme lähteä Kettuniemen kämpän lämpöön. Hyvin syötyämme ja saunottuamme alkoivat normaalt iltoitoimet. Riittoisan iltateen nauttiminen sekä kortinläiskintä, koska armoitetut korttimiehet Lauri ja Jeffi eivät saaneet yön rauhaa ennen-

kuin meidät, etelän elävät, oli put-sattu joka ilta. Illan mittaani oli tuuli ylitynyt myrskyksi, mutta eihän sitä korttien kohinalta kuultu. Jossakin vaiheessa lähdin ulos ylimääräisiä paineita pois päästämään. Sopivaa puuta etsiskellessäni huomasin, että veneemme tuli rantakalliolla vastaan ja oli kämpälle päin menossa. Siitäkös kiire hämäläiselle ja pirua kyytiä apujoukkoja hakemaan. Pikaneuvottelun tuloksena totesimme, että Lauri jää otsallaan pitämään korttipakkaa pöydässä ja me muut sujutamme veneen takaisin järven puolelle. Ensimmäisenä meni kuitenkin Jeffi, karvalakki jäi vain pinnalle. Ongittuamme hänet takaisin kalliolle huomasimme; että Jeffi oli moisesta kohtelusta ja kylmästä sutvaantuneena menettänyt

Jorma Toivosen kuuluisa Mysis-trooli Matti Mielosen huollossa.

*Jorma ja kumppanit Rotenon-puuhissa. Joskus lipsahti ainetta vähän vää-
räänkin lampeen...*

na oli pitää ankeriaslaatikot kyllin viileinä matkan ajan.

Kuinka ollakaan, koneen lämmityslaitteet olivat rikki ja lämmitin täysteholla. Paluumatkan edetessä sulivat kuljetusaltaan jäät vähitellen ja vettä rupesi tulvimaan koneen lastitilaan. Sulamisvesien määrä kasvoi kasvamistaan ja koneen miehistö pelkäsi veden pääsevän sähkölaitteisiin, mikä merkitsisi sen lennon pikaista loppua.

Hätä kuitenkin keinosi keksii ja niinpä Jorma ja Pekka äyskäröivät kiivaasti koko loppumatkan ajan lattioilla tulvivaa vettä koneen ves-sanpönttöön.

"Oho, väärä lampi"

Tekeväille sattuu. Rotenonpuuhailujen kuumimpina kausina Jorma ja kumppanit hyörivät kuumeisesti siellä sun täällä. Kävipä sitten Laukaalla niin köpelösti, että tuli myrkytettyä täysin väärä yksityislampi. Omistaja ei kuitenkaan liiemmin suutunut, vaan kiitteli ilmaisesta roskakalojen poistosta.

Katto-Toivonen

Jorma Toivosella on käsittämätön mielihalu puuhailla katolla, varsinkin kesämökkkinsä katolla Ihamaniemessä. Tämä touhu on vaatinut myös vakavat veronsa: kaksi kertaa Jorma on loukkaantunut vakavasti pudottuaan kesämökkkinsä katolta. Ovat paukkuneet nikamat ja murtuneet reisiuut. Huhujen mukaan Jorma olisi pudonnut myös kolmannen kerran, tällöin onneksi päälleen ja säästynyt näin pahemmilta vammoilta. RKTL harkitsee Jorman asettamista katollekiipeämiskieltoon.

Puutavaraa koko kylälle

Jorma päätti rakentaa omakotitalon. Suurten linjojen miehenä hän tilasi reilusti puutavaraa. Näistä aineksista saatiinkin rakennettua kaksi ja puoli omakotitaloa.

Katto-Toivonen katolla jälleen. Kuvasta päätellen kattoa voi käyttää mm. saunomisen jälkeiseen vilvoitteluun.

"Pekka och Toivonen"

Finskevitser

— Katsen lätkä, kun oltiin vielä nuoria ja satteja, kinnostettiin Latua totota puolestaan vaivien ohimeno kuvin katsellessa.

Po-
lku
Rai-
Lu-
Su-

Säilytän...
Sanoimat
12.3.1990

3. klo 1944...
tar, pe 16.3. klo 19 Ni-
ette Johanna, klo 19
Lätkojen yd.
de 13 Krokotill Gema,
ppo-Nalle.

teensä ja pukeutaa, mut-
te "Söj" kukaan jät, maalla-
kunta jättäköön pappiaan.
Rovasti Uno Saisto hoite-
li pappilassa samantien
kuulutukan ja viikkinen.
Niin se meidän "sotam-

□ Vilkkö sitten päättynyt
taiviloma tuli vietettyä
taivissa maaisissa
Norjassa. Tässä vailin-
neen kuratsevan jälkeen
turtu meikoille viisi-
syyseltä päältä hiltale-
mään Trondheimin tuntu-
reiden upella maaisissa.
Lunta pilaset ja kelt
olivat hienot.

□ Keski-Norjassa ajelta-
va Trondheim on kyvlinen
merenrantakaupunki, joes-
ka kaupunkikuvan hästei-
allisen ilmeen säilyttämi-
seksi on todella porvittel-
tu. Kaupungin puutalo-
seutusta augeilean anka-
sin leoni, eikä talojen lä-
köistä ihmetti saa muut-
ta. Vanhat, suuret ois-
jo 1700-luvun lopulta pe-
riään olivat, hyvin anti-
soidyt puutalot antavat-
kin kaupungille värin vie-
hättävän leiman — täällä
meillään nähtävät puu-
talot menevän huonoon
kuntoon paljon nope-
ammoin.

□ Vilkon mittaan tuli
tarkkailtua myös norja-
laista — elämäntapaa.
Vaikka Pohjoismaiden on
saattu — olevankin — mo-
nassa, suhteessa hyvin
"saantapaisia, niin norja-
kin kyttä löytyy. Guoma-
laiset pitävät norjalaisia
reitopaine ulkoilmahmissi-
nä — jerskään he ovat.
Tää — meijoo he itsekin
vaivien näin, että kaupun-
gillikin kuljetaan: rappu

Pekka

Maanantaipörssi

seisäse, ikkänkuin suoa-
naan tunturilla tuloina.

Norjalaisilla on myös
omat vanhat käsittekan-
sä siltä, millaisia guoma-
laiset ovat. Parhailla nä-
mi käsitteet kuuluvat
suomalaisviitseläse, joita
etenkin Pohjois-Norjassa
paljon karotteen.

Suomalaisviitselijä on
koortu useisiin kirjoihin-
kin. Itse löysin kotintuo-
mialkai kakai Finskevit-
ser-kirjaa. Kirjat on kirjai-
tettu merkittävällä skandi-
naviskalla, joka ei ole nor-
jaa eikä myöskään ruot-
sia. Tällaisella kielellä
kusemme kuuluu finske-
vittat kertoo.

Finskevitserin antama
käsitte suomalaisista ei
taetusti lehditys Suomi-
kuvan kiiltottaja. Norjalai-
sille viitsien sarkarit Pek-
ka ja Toivonen edustavat
itäisen barbaarivallion al-
kuaivoimista ja hurjaa
metallisyyttä. Pahan-

suopila viitsit olivat kuiten-
kaan ole, vaan rivien vä-
stälä vii aistia jooa selvä
hänku suomalaisia toisi-
miehäs karraam. Pekka ja
Toivonen tyyppeivät rä-
vikkärtä ja ovat myös mel-
kokoisen pystyviä parohie-
hki.

Yksi tunnetuimmista
finskevitseistä kertoo
traggisesta onnettomuu-
desta Inarinjärvellä. On
pökköste nälleenkym-
mentä astetta ja meikoi-
nan vilma. Pekka istuu
jäässä pölkkiä avoisiin. Toi-
vonen tulee paikalle kysy-
lemään kalantuotosta. —
kehottaa samalla Peikkaa
pietämään hatun päähän-
sä, ettei käiväli hukusti.
"Kuule Toivonen", ae-
littiä Pekka. "Viime vii-
kolla läällä tapahtui suuri
onnettomuus. Istin pö-
kille karvelakki korville, ja
pölkke hiltteili Keikko-
nen. Hän kysyi, maistui-
siko zypyyppä. Ja minä en
sillä kuulut..."

Suomalaisilla ei ole ko-
vintaen paljon viitselijä
norjalaisista. Sen sijaan
Ruotsissa niitä kyllä löy-
dötaan. Niiden viitsien va-
loissa norjalaiset eivät ole
kovinkaan viitselijä. —
merkitki: mitä kukaan no-
jalaisen oltuputon pohja-
sa? Vastaus: avastan to-
tosta päältä. Toisessa

si painetaan näihin ei-
lisiin. Ruotsissa
on vielä viitselijä ruotse-
lainen Määrns. Osoista Göt-
teborgin merkitä oltu
norjalaismiehe kuuluu su-
toraloasta tiedotuksen,
joes kehottaa autoil-
joita varomään västälä
kaistaa vastaan tuivvas
auttoa. "Vai että västälä
kaistaa ajavaa autoa",
sadedettea norjalainen.
"Niitäkin on satojat!"

Ruotsissa karrotaan
myös paljon suomala-
viitselijä, mutta viime vuo-
desta ovat viitselijäet eriy-
tyneet — siirtolaisviitselijä.
Näillä pölkkiä kysytään suu-
raa erikokoista rotu- ja kane-
seusemmeikkokuitoja. —

Myös Euroopan eri
maista on olemassa vai-
va ylikansallinen viitseli-
rinna. Näissä eri kulttuu-
riin karrotaan meikoinen
vika-olokotona, stereotyyppi-
oina: skottit ovat aina sa-
toja, italialaiset kiereja,
sakslalaiset pikkurantoksa
jne.

Yksi tuoreimmista kan-
saallisuusviitseläistä tietää
karrota, että Euroopan yr-
dentymäisen tarpeisiin on
kehittänyt uudet työvälineet.
Tässä yhdistyvä kansailai-
sen rahallisuus, unjälä-
isen työhuakti ja sukka-
jalaisen juostavuus. Tämä
prototyyppi on oltu kyle-
tässä jo jonkin aikaa. Si-
tää karrotaan belgialais-
la-

Saana, pökkö ja vilma — norjalaisen
käsitte suomalaisista.